

Klimaudfordringen klares kun, hvis politikerne giver befolkningen et medansvar

En ny grøn fond, lokal forankring, plads til uenigheder og fokus på konkret problemløsning er vejen frem, siger erfarne stemmer om borgerinddragelse i klimakampen

Af Jørgen Steen Nielsen

Idet forslag til lov om klima, som netop har været i høring og nu skal vedtages af Folketinget, står der ikke noget om inddragelse af borgerne i den forestående proces med at sikre de ambitiøse klimamål og realisere den grønne omstilling.

Borgerinddragelsen er til gengæld nævnt i den politiske aftale fra december, som ligger til grund for lovforslaget.

»Klimahandlingsplanen skal endvidere indeholde tiltag målrettet inddragelse af borgere, erhvervsliv og civilsamfund,« hedder det i aftalen.

»Det har de vist ikke helt omfavnet endnu,« siger Mads Flarup Christensen. Han er generalsekretær for Greenpeace Norden og en af talspersonerne for Broen til Fremtiden, en ny klimaaalliance mellem de grønne organisationer og 26 fagforbund og -foreninger, heriblandt 3F, FOA, HK, Djøf, Dansk Magisterforening og Ingeniørforeningen IDA.

»Den del af aftaleteksten, der handler om borgerinddragelse, kom ind i 11. time, og der synes ikke rigtig at være nogen, der har gjort sig nogen idé om det. Heldigvis har det jo vist sig, at borgerne er superparate til den grønne omstilling og har energi på, at der skal ske noget dramatisk. Det så vi ved klimavalget, og vi har set det i talrige meningsmålinger. Den energi skal omsættes til høst af gode ideer og aktiv handling via inddragelse af borgerne,« mener Mads Flarup Christensen.

Væsentlig borgerinspiration

En erfaren politiker, som tilsvarende efterlyser borgerinddragelse, er tidligere amtsborgmester og formand for Region Hovedstaden i årene 2007-2014, Vibeke Storm Rasmussen (S).

»Politik har flyttet sig fra dialog om fællesskabet, til at de kloge videre giver informationer om egne beslutninger. Det handler ikke om, hvad folk vil; det handler om, hvordan man kommer igennem med det, man har planlagt i lukkede rum, bygget på snævre fokusgrupper og låste ideologiske tankegan-

ge,« siger hun. Da regionerne blev etableret i 2007, og Vibeke Storm Rasmussen blev den første formand i hovedstaden, etablerede hun et demokratiudvalg for at sikre, at borgernes ønsker til den ny region blev inddraget.

»Vi gennemførte flere borgerhøringer i samarbejde med Teknologirådet, hvor grupper af borgere fik mulighed for at formulere deres visioner og ideer om regionens udvikling på baggrund af de udfordringer, demokratiudvalget havde formuleret.«

Ifølge den tidligere regionsformand blev borgernes visioner en væsentlig inspiration for udformningen af den nye region og dens sundhedsvæsen.

»Klimaopgaven er langt større og vanskeligere, og jeg er overbevist om, at den kun kan løses i åbenhed om de dilemmaer, den rummer. Alle kommer til at æde kameler, og alle skal gives mulighed for at forstå hvorfor, så vi kan acceptere at bøje os mod hinanden.«

Thomas Damkjær Petersen, der er formand for IDA og også talsperson for Broen til Fremtiden, deler opfattelsen af, at der mangler åbenhed og borgerinddragelse.

Han nævner som eksempel regeringens 13 klimapartnerskaber, hvor ledere fra landets virksomheder har fået fem måneder til at formulere, hvordan de branchevis vil mindske deres klimabelastning. Partnerskaberne afleverer deres konklusioner til regeringen den 16. marts.

»Jeg synes, det har kørt som en meget lukket proces, men det er i tråd med, at alt, hvad der er foregået under denne regering, er foregået meget centralt,« siger Thomas Damkjær Petersen og

peger på behovet for *bottom up*-processer.

Mads Flarup Christensen tilføjer, at borgerinddragelsen er afgørende for at sikre bred accept.

»Den fælles platform for organisationerne i Broen til Fremtiden er, at omstillingen skal foregå på en socialt retfærdig måde. Sker det ikke, mister man den folkelige opbakning,« siger han.

Borgertinget er ikke nok

Aftalen om klimaloven siger, at der skal oprettes et borgerting, »hvor borgerne kan få deres stemme hørt i tilrettelæggelsen af klimapolitikken.«

Indretningen af dette borgerting forhandler regeringen og partierne om netop nu. Men et borgerting kan ikke i sig selv gøre det.

»Det ville være en noget snæver fortolkning af udtrykket borgerinddragelse, hvis det alene går ud på, at 100 mennesker skal sidde i et borgerting. Der er brug for inddragelse på lokalt niveau, på medarbejderniveau i virksomheder, i skolerne og i andre lokale fællesskaber. Men også på nationalt niveau, hvor der er behov for folkelig modvægt til de industriorganisationer og økonomiske interesser, der måtte stå på den anden side. Derfor vil det være brandærgeligt, hvis borgertinget bliver det eneste,« siger Mads Flarup Christensen. Spørgsmålet er, hvordan

regering og folketing bedst sikrer borgerinddragelsen og den brede opbakning til klimaindsatsen. Virkeligheden er, at kommunerne står vidt forskellige steder i den grønne omstilling. Den grønne tænketank Concito har netop offentliggjort en status, Klimaplanlægning i kommunerne, som fortæller, at 66 af landets 98 kommuner har klimaplaner for CO₂-udledningen inden for kommunens eget geografiske område, mens 32 har mål for vedvarende energi. De kommunale klimamål spænder fra én procent CO₂-reduktion pr. år til 7,4 procent pr. år. 28 kommuner har mål om at blive CO₂-neutrale, men på vidt forskellige tidspunkter.

»Den kommunale klimaplanlægning er båret af frivillighed, hvilket viser sig i et stort spænd for omfanget af kommunernes klimaplaner, ambitioner og metoder,« skriver Concito.

Tænketankens centrale anbefaling i rapporten er, at alle kommuner bør have en klimaplan, der understøtter de danske klimamål, og at de må sikres hjælp hertil via bedre rammebetingelser.

Opgør med silotænkning

En af de kommuner, der er kommet længst, er Sønderborg, der med sit ProjectZero har været i gang siden 2007 med et mål om at blive CO₂-neutralt i 2029.

Ved udgangen af 2018 havde man præsteret en reduktion på 38,3 procent. Senest har byrådet vedtaget en Roadmap2025 for at sikre resten af vejen til målet.

Siden starten i 2007 har Peter Rathje som direktør for Project-

Zero stået i spidsen for arbejdet.

»Mit hovedbudskab er: Få klimaindsatsen forankret lokalt, gør omstillingen attraktiv for lokal-samfundet, herunder for virksomhederne.«

Han nærer skepsis over for den silotænkning, der ligger bag etableringen af de 13 branche-klimapartnerskaber.

»Mulighederne for handling er jo ikke indhegnet i de siloer. Jeg taler for et 14. klimapartnerskab, der går på tværs af samfundets siloer. Det samt den lokale forankring er forudsætningen for, at borgerinvolveringen kan lykkes,« siger Peter Rathje.

»I Sønderborg taler vi om, at man skal bevæge sig op ad en trappe – starte med de lette ting som f.eks. at skifte til LED-belysning og derfra bevæge sig opad, f.eks. til at installere varmepumper og skifte til elbil.«

Hemmeligheden bag Sønderborgs resultater er den meget synlige projektorganisation, der med stor energi rækker ud til alle dele af kommunen med rådgivning, inspiration og faglig bistand – fra børnehaver og skoler over boliger til kommunens forretninger og de små og større virksomheder.

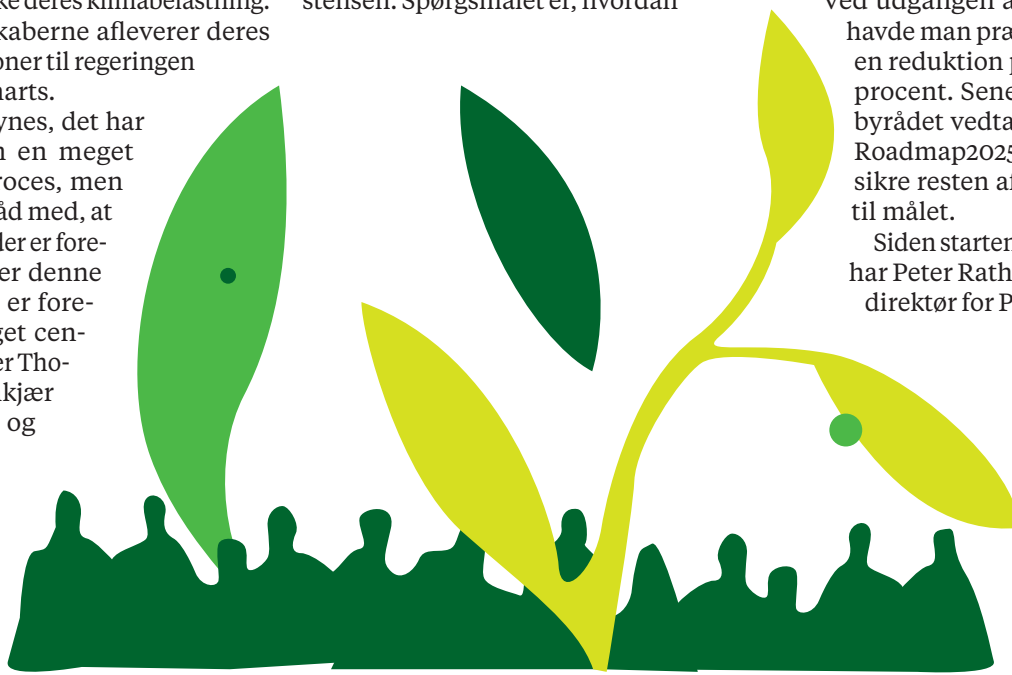
»Det, vi gør, har både en aktivitetsside og en dannelsesside,« siger Peter Rathje.

»Folketingets rolle skal være at støtte og koordinere de lokale indsatsbedre. Der er brug for, at de lokale kræfter, der gerne vil det her, kan høre Christiansborg sige 'Ja, vi gør noget ved det', i stedet for, at vi må vente og vente.«

En ny grøn fond

En form for aktivitetsstimulerende projektorganisation, indrettet efter de lokale forhold og behov, bør ifølge Jeppe Læssøe indgå i den model for borgerinddragelse, som regering og folketing har forpligtet sig til at tilvejebringe.

Jeppe Læssøe er professor emeritus på DPU og har i flere årtier forsket i borgerdeltagelse og folkeoplysning om bæredygtig udvikling. Han har evalueret en række grønne informationsprojekter, herunder aktiviteter under Den Grønne Fond, som blev søsat af Svend Auken (S)

som miljø- og energiminister og i perioden 1994-2001 formidlede op til 50 mio. kr. årligt til grønne, borgerinddragende projekter og aktiviteter. Hertil en grøn jobpulje, der uddelte op til det dobbelte beløb årligt til projekter, der skabte nye grønne arbejdspladser. Den Grønne fond blev lukket, da Anders Fogh Rasmussen (V) overtog regeringsmagten fra Poul Nyrup Rasmussen (S).

Jepp Læssøe ser en ny grøn fond som ét centralt element i indsatsen for borgerinddragelse i arbejdet med at nå klimamålene.

»Men det må ikke bestå i, at man bare sender en pose penge afsted, og det må heller ikke være en fond, der bureaukratiseres ved at blive lagt ind under en styrelse. Så dør det,« siger han.

I stedet peger Jepp Læssøe på en struktur som i sin tid, hvor tre engagerede politikere udgjorde den Grønne Fonds bestyrelse og traf afgørelserne om uddeling af penge til de lokale ansøgere.

Dengang rummede ordningen ansættelsen af grønne guider som lokale miljøvejledere, der bevægede sig frit i forhold til kommunen og informerede, aktiverede, understøttede og koordinerede de borgerdrevne projekter.

Noget lignende har mange kommuner i dag, så derfor skal en ny grøn fond understøtte organise-

”

Det ville være en noget snæver fortolkning af udtrykket borgerinddragelse, hvis det alene går ud på, at 100 mennesker skal sidde i et borgerting. Der er brug for inddragelse på lokalt niveau, på medarbejderniveau i virksomheder, i skolerne og i andre lokale fællesskaber

Mads Flarup Christesen
Generalsekretær for Greenpeace Norden

ringer, der er tilpasset de lokale omstændigheder. Sønderborg har sin projektorganisation, Samsø har omstillet til vedvarende energi på sin egen måde, andre bruger andre modeller, og nogle kommuner har slet ingenting.

»Der er brug for 'proceskatalysatorer', der er kompetente i demokrati og kan sørge for, at der opstår lokale netværk og fællesskaber,« siger Jepp Læssøe.

Risikoen er, at borgerdeltagelsen ender med at blive de gode meningers holdeplads, hvor de allerede grønne møder frem og taler med hinanden. Derfor er det afgørende, at det ikke bare handler om at snakke, men om at løse de konkrete problemer og konfrontere de uenigheder, man har lokalt med at leve op til klimamålene.

»Og det bliver alvor og mere forpligtende, hvis det også handler om investeringer. Jeg kan forestille mig lokale bæredygtighedsråd med en vis ret til at forhandle økonomiske dispositioner med kommunen, sådan som de britiske *development trusts* gør det.«

De aktuelle pilotprojekter med lokal jordfordeling, som forestås af Collective Impact, er et eksempel på forpligtende samarbejde mellem adskillige aktører – landmænd, grønne organisationer, borgere, banker – som også handler om penge og investeringer.

Jepp Læssøe nævner som et andet eksempel Albertslund Kommune, som helt tilbage i 1980 etablerede Brugergruppen med repræsentanter for alle kommunens bolig- og grundejerforeninger. Brugergruppen deltager den dag i dag i kommunens møder om varme- og vandforsyning, spildevand, genbrug og andre miljørelaterede sager.

»Det giver borgerne en øget grad af magt, men også forpligtethed,« påpeger han.

Det med forpligtethed kan Søren Hermansen skrive under på. Han er direktør for Samsø Energiakademi og mangeårig ildsjæl bag øens omstilling til grøn energiforsyning.

Han advarer mod at bruge et kommende borgerting og andre initiativer som »et grønt holdkæftbolsje«, der blot skaber en slags alibi for politikerne.

»Det handler om, at folk skal føle sig forpligtede af de udfordringer, vi står med. At vi begynder at forstå det her som en virkelig krise,« siger han.

»Efter Anden Verdenskrig bad man folk hjælpe til med genopbygningen, og det blev en folkesag. Under oliekrisen i 1970'erne tog man nogle alvorlige beslutninger om blandt andet bilfri søndage, og det sluttede befolkningen op om. Hvis man i dag sagde 'du må ikke

Bedsteforældre under en tidligere klimademonstration i København.

I den politiske aftale om en klimahandlingsplan står der blandt andet, at borgerne skal inddrages i den grønne omstilling, men indvil videre er det ikke indarbejdet i regeringens forslag til en klimalov.

Foto: Sigrild Nygaard

køre bil om søndagen', ville folk jo blive stiktossede. Alle siger, at klimakrisen er vores største krise nogensinde, men vi er ikke i stand til at omsætte det til handling.«

Forudsætningen for den folkelige deltagelse og ansvarstagen er ifølge Søren Hermansen, at folketing og regering – med penge og de rette inddragelsesinitiativer – anerkender befolkningens nødvendige rolle i omstillingen og ikke bilder sig ind, at målene nås med industrielle klimapartnerskaber og udrulning af forkromede teknologiske programmer fra centralt hold.